

Utjecaj pandemije na promet i turizam u Republici Hrvatskoj – bez brojki

GORAN KOS & IVO BEROŠ

UVOD U ODNOS PROMETA I TURIZMA

Promet, odnosno mobilnost, i prometna infrastruktura određenog geografskog područja, nužan je uvjet za odvijanje gospodarskih i svih ostalih društvenih aktivnosti. Promet ovisi, i posljedica je aktivnosti stanovništva s obzirom na različite djelatnosti, onih primarnih (proizvodnja i distribucija robe, tranzit robe i mobilnost stanovništva radi privatnih i poslovnih putovanja, te putovanja u svrhu edukacije djece i odraslih /školska i studentska putovanja/). Pod prometom, podrazumijeva se prijevoz ljudi i robe u cestovnom, zračnom, vodnom i željezničkom prijevozu te ostalim vidovima prijevoza.

Drastična smanjenja potrebe za savladavanjem udaljenosti, kod civilnog stanovništva, mogu biti uzrokovane ratovima, neimaštinom, nerazvijenošću, epidemijama i sl. Posebno treba naglasiti smanjenje savladavanja udaljenosti pješaćenjem radi restrikcija u socijalnim kontaktima. Potreba za turističkim putovanjima u takvim okolnostima posebno se smanjuje, a u ekstremnim slučajevima se i u potpunosti prekida.

Ovaj tekst se odnosi na smanjenje putovanja uslijed pandemije koja zahtijeva drastično

smanjenje prometovanja ljudi u svrhu suzbijanja prijenosa virusne zaraze.

OGRANIČENJA U PREDVIĐANJU UTJECAJA PANDEMIJE

U nastavku teksta opisan je samo utjecaj smanjenog obujma kretanja (mobilnosti) za većinu gospodarskih i ostalih društvenih kretanja za domicilno stanovništvo, isključujući potrebu za povećanom angažiranošću posebnih službi, čija mobilnost raste rapidno (hitna pomoć i liječnička skrb, dobava osnovnih namirnica, službe civilne zaštite, policijske i vojne aktivnosti, vatrogasne službe i sl.). Budući da nema pouzdanih podataka o mogućoj duljini trajanja pandemije, nemoguće je predvidjeti i konačni utjecaj na gospodarstvo i društvo te usporavanje aktivnosti u prometnom sustavu, no utjecaj se može predvidjeti, što je razvidno u donjem tekstu.

UTJECAJ PANDEMIJE NA JAVNI PROMETNI SEKTOR I TURIZAM

Smanjenje prometne potražnje djeluje na slijedeće prometne stratumne:

- cestovni promet, smanjenje broja putovanja na cestama visoke razine uslužnosti (autoceste, brze ceste i objekti pod naplatom cestarine). Upravitelji navedene infrastrukture veći dio prihoda ostvaruju u turističkoj sezoni, na kojoj prometuje većina inozemnih gostiju iz zemalja u bližem i daljem okruženju Republike Hrvatske. Hrvatske autoceste imaju dobru ponudu ali je potražnja na njima manja nego u zemljama u mediteranskom i kopnenom okruženju, posljedica je gubitak prihoda od kojih se izgrađena infrastruktura autocesta u

hrvatskoj financira u svrhu vraćanja zaduženja za njihovu izgradnju i pokrivanja operativnih troškova. Gubitak je i na pratećim uslužnim objektima, koji su u privatnim koncesijama (PUO). Dolazi i do smanjenja odnosno zaustavljanja javnoga gradskoga cestovnog prijevoza putnika,

- zračni prijevoz, potpuna obustava paralizira sektor (zatvaranje zračnih luka) i dovodi u težak položaj nacionalne prijevoznike. Poseban je problem što glavni nacionalni prijevoznik i zračni prijevoznici koji su subvencionirani za domaće zračne linije i u normalnim uvjetima ne mogu u cijelosti podmirivati troškove svojeg poslovanja (prijevozna sredstva, plaće djelatnika, servisi, krediti, slotovi /zakupi stajanke zrakoplova na međunarodnim i ostalim zračnim lukama/). Razlog tomu je veliki udio u turizma u zračnome prijevozu,
- željeznički promet; zaustavljanje javnoga željezničkog prometa, koji je uvelike subvencioniran od države, posebno u dijelu u kojem sudjeluje kao dio gradskog prijevoza putnika, postaje problem; u dijelu prijevoza u turizmu u normalnoj gospodarskoj situaciji ima zanemarivi udio,
- ostali vidovi prometa; vodni promet – zaustavljanje riječnog prometa osim prijevoza tereta i funkcioniranje nužnih trajektnih linija prema hrvatskim otocima,
- svako prometno sredstvo je potpuno neprofitabilno i stvara trošak kad nije u svojoj funkciji (ne proizvodi profit, trošak amortizacije, plaće djelatnika nisu realizirane) i
- pad državnih investicija u započete i buduće projekte, u našim uvjetima, kada se od povećanja BDP-a financiraju razvojni projekti i aktiviraju mnogi dionici, riječ je o recesiji na dulji rok.

UTJECAJ NA PRIVATNI PROMETNI SEKTOR I TURIZAM

Privatni sektor pokriva prometnu potražnju na tržišnom principu, na primjerima:

- u dijelu prijevoza osnovnoškolske i srednjoškolske djece, te studenata (ograničeno), prijevoz je subvencioniran od strane županija, gradova i lokalnih uprava. Nedostatkom prometne potražnje, privatne tvrtke, u prvome redu autobusni prijevoznici, u javnom cestovnom linijskom prijevozu (opterećeni kreditima za kupnju autobusa, niskom cijenom prijevoza, doprinosima za plaće, osiguranjima i tekućim troškovima), zapadaju u teškoće prije prijevoznika u javnom sektoru,
- ostali vidovi prijevoza, koje koriste građani u smislu poslovnih i neposlovnih putovanja (edukacije, turizam i sl.) mogu se nabrojiti po sektorima. Osim navedenih privatnih prijevoznika u javnome cestovnom prometu, pada i broj putovanja u taksi prijevozu, iznajmljivanju automobila i ostalih prijevoznih sredstava (izletnički autobusi, motocikli, bicikli i sl.),
- isti problem slijedi i u dijelu turizma koji se bavi jednodnevnim i višednevnim brodskim izletnicima (riječni i pomorski turizam), charter letovima i sektoru avioturizma (sportsko zrakoplovstvo i učinci oko organiziranja padobranstva, paraglajdinga, aeromitinga itd). Potpuni utjecaj će biti predmet budućih istraživanja u prometu i turizmu,
- kolateralne štete uslijed pada prometne potražnje su i ostali sudionici u prijevoznom procesu, odnosno to su djelatnosti koje se bave servisima vozila, benzinske crpke s ugostiteljskim objektima uz državne i županijske ceste (nacionalni parkovi, parkovi prirode i sl.), koncesionari koji imaju ugovorne koncesije za parkiranje u destinacijama u vrijeme turističke sezone, turistički

vlakovi i svi koji se bave uslugom prijevoza kod prirodnih i umjetnih atrakcija u primorskom i kopnenom dijelu turizma. Dakako, ugrožen je i nautički turizam i druge aktivnosti (planinarenje, daljinsko hodanje, ronjenje, speleologija i sl.). Skijanje i kongresni turizam je zanemariv.

- privatno investiranje kapitala u turizam; investicija nema ili su ekstremno smanjene.

U tekstu nije dat osvrt na sve ostale usluge koje se odnose na benefit od prometa u Republici Hrvatskoj i turizma.

UVJETNO POZITIVNI UČINCI – EKSTERNI TROŠKOVI

Pozitivni učinci mogu se sagledati u smanjenju eksternih troškova u prometu a to su smanjeno onečišćenja okoliša radi smanjenog utjecaja cestovnog prometa, smanjenje prometnih nesreća i nezgoda, smanjenje razina buke, smanjen utjecaj zračnog prometa.

Izv. prof. dr. sc. Goran Kos,
Institut za turizam

Mr. sc. Ivo Beroš, dipl.ing.mat.,
Institut za turizam